

موانع دانشگاه و بازار کار

دینا بقیعی (نویسنده مسئول)^۱، مهناز قاجاری^۲، زهرا چگنی^۳
دانشگاه الزهراء، نیشابور m.ghajari2001@gmail.com
دانشگاه الزهراء، نیشابور dinabaghiee@gmail.com
دانشگاه الزهراء، یزد zah.chegeni@gmail.com

چکیده

امروزه، اشتغال دانش آموختگان دانشگاه‌ها یکی از مشکلات اصلی آموزش عالی در کشور است. پژوهش حاضر از نوع مطالعه مروری است که با عنوان "موانع دانشگاه و بازار کار" انجام شد و برای جمع آوری داده‌ها و اطلاعات از روش کتابخانه‌ای با تحلیل پژوهش‌های به عمل آمده که شامل ۷ مقاله‌ی علمی و پژوهشی پایگاه‌های اطلاعاتی کتابخانه‌ی ملی، ایراندک و نورمگز با جستجوی کلیدواژه «زن و اشتغال» و «موانع دانشگاه»، در بازه‌ی زمانی ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۷ مشکلات منابع آموزشی و موانع کارآفرینی و مشکلات اشتغال زنان را مورد بررسی قرار گرفت.

آنچه از بررسی این مطالعات بدست آمد وضعیت موانع اشتغال و بازار کار در حال حاضر عدم سرمایه‌گذاری دولت در امور و ناهماهنگی موجود در رشته تحصیلی و مهارت و انتخاب شغل و همین‌طور فرهنگی نشدن بسیاری از مشاغل برای زنان بوده که سبب به وجود آمدن مانعی در اشتغال فارغ التحصیلان شده است

واژگان کلیدی:

آموزش عالی، اشتغال، زنان، موانع دانشگاه

مقدمه:

آموزش عالی بیانگر نوع مهمی از سرمایه‌گذاری در منابع انسانی است که با فراهم‌سازی زمینه بالندگی دانش، مهارت و نگرش نیروی انسانی نه تنها موجب ترویج دانش می‌گردد بلکه با پیشرفت‌های پژوهشی و فناورانه و علمی که به ارمان می‌آورد زمینه را برای رشد و توسعه اقتصادی فراهم می‌سازد (میرزاحمدی و همکاران، آذر، ۱۳۸۶).

در اقتصاد جدید از اهداف و وظایف مهم نظام آموزش عالی هر کشور، پرورش نیروی انسانی متخصص و کارآمد مورد نیاز جامعه است، گرچه دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی کشور، تلاش‌هایی را در این زمینه آغاز کرده‌اند، ولی متأسفانه به علت نامناسب بودن سرفصل‌ها و عنوان دروس دانشگاهی با نیازهای جامعه، دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها از تخصص و کارایی لازم برای تصدی مشاغل مربوطه برخوردار نیستند، زیرا آموخته‌هایشان چندان با نیازهای واقعی جامعه ارتباط ندارد؛ از سویی دیگر ناآشنایی جوانان با بازار کار، عدم آگاهی آنان از طراحی طرح کسب و کار و مشارکت نداشتن فعال بخش خصوصی در زمینه‌های پژوهش، توسعه، فعالیت‌های تولیدی و کارآفرینی از مشکلات این زمینه هستند (میرزاحمدی و همکاران، ۱۳۸۶).

امروزه، اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها یکی از مشکلات اصلی آموزش عالی در کشور می‌باشد. مهمترین مانع توسعه اشتغال از نظر پاسخگویان عدم سرمایه‌گذاری دولت در امور زیربنایی، عدم اجرای کامل اصل و عدم تناسب رشته تحصیلی دانشگاه و بازار کار می‌باشد بیکاری به صورت حاد از قرن هجدهم در جوامع صنعتی به عنوان یک مسأله و مشکل اجتماعی مطرح گردید که ناشی از انقلاب صنعتی و تغییر الگوهای تولید، مهاجرت گسترده روستائیان به شهرها و توجه سرمایه‌داران به کسب سود و ایجاد نیاز جدید به منظور کسب سود بیشتر به جای توجه به رفع نیازهای واقعی جوامع بود، امروزه جوامع در حال توسعه بیشتر از جوامع صنعتی در معرض آسیب‌ها و چالش‌های ناشی از بیکاری نیروی کار قرار دارند (ملک پور و همکاران، ۱۳۹۲).

هدف از این پژوهش بررسی موانع در دانشگاه‌ها و بازار کار است. با شناسایی و تشخیص این موانع ما می‌توانیم راهکارهایی در راستای بهبود اوضاع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... ارائه دهیم و شاهد جامعه‌ای توسعه یافته باشیم که فرصت‌های شغلی را برای تمامی افراد جامعه اعم از زنان و مردان به طور یکسان فراهم می‌کند. با توجه به بررسی‌های صورت گرفته، مشکل بیکاری در بین جمعیت تحصیل کرده و فارغ‌التحصیل دانشگاهی (به ویژه زنان) بسیار بیشتر از نیروی کار کم سواد احساس می‌شود (ابراهیمی، ۱۳۹۷).

ورود زنان به حوزه اشتغال همواره فراز و نشیب‌های خاص خود را داشته است، همیشه این فشار برای زنان وجود دارد که بین زن بودن و شاغل بودن تصمیم بگیرند. زنان به دلایلی مانند: جنسیت، شغل ثانویه، بچه داری و حتی خود سازمان کار که عمدتاً محیطی مردانه است و با تجربیات مردان تطابق بیشتری دارد از جمله عواملی هستند که مانع ورود زنان به حوزه اشتغال می‌شوند. حتی نظریه‌های مختلفی از جمله: نظریه سقف‌های شیشه‌ای نشان می‌دهد که زنان عمدتاً در کارهای نیمه وقت، سطح پایین و کم درآمد کار می‌کنند و همواره برای ارتقای شغلی با سقف‌های شیشه‌ای مواجه‌اند که از سوی ساختار مردانه بر آنها تحمیل می‌شود (صادقی فسایی و همکاران، ۱۳۹۴).

به منظور کاهش و یا رفع مشکلات و موانع موجود، راهکارهایی پیشنهاد می‌شود از جمله: ایجاد فرهنگ سازی از طرف نهادهای فرهنگی و ترغیب خانواده‌ها برای توجه بیشتر به ادامه تحصیل دختران و حضور آنها در بازار کار، ارائه منابع مالی مناسب به کارآفرینان زن، کمک به حل مشکل تضاد نقش‌ها با آموزش افراد خانواده در تغییر توقعات و کارایی خود، توزیع مناسب مسئولیت‌ها میان اعضا خانواده، انجام هماهنگی‌های لازم در کارهای خانه و نگهداری از فرزندان و... (ربیعی و همکاران، ۱۳۹۲). کارآفرینی را میتوان از عوامل اصلی ایجاد ارزش اقتصادی و ابزار کارآمدی برای کشور محسوب کرد. نوآوری و خلاقیت از عوامل اصلی برای مواجهه با نیازهای در حال تغییر جامعه هستند (میرزاحمدی و همکاران، ۱۳۸۶).

بسیاری از زنان نیز به خاطر حفظ تعادل بین کار و خانواده کارآفرین می‌شوند (ربیعی، علی و همکار، ۱۳۹۲) هر چند دوره‌های آموزشی کارآفرینی در سطح دانشگاه‌ها در کشورهای صنعتی به سرعت در حال افزایش است، اما در کشور ما هنوز در تمامی رشته‌های

دانشگاهی، این آموزشها جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده است. اولین گام در زمینه بحث کارآفرینی در کشور توسط سازمان سنجش آموزش عالی کشور در سال ۱۳۸۰ برداشته شده است (میرزامحمدی و همکاران، ۱۳۸۶).

در ایران تا آغاز برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، به کارآفرینی توجهی نشده است، اما در این برنامه به علت وجود بیکاری گسترده به ویژه در میان جوانان و دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و پیش‌بینی تشکیل این معضل در دهه ۱۳۸۰، کارآفرینی مورد توجه قرار گرفته است (میرزامحمدی و همکاران، ۱۳۸۶).

بیشینه پژوهش:

مهم‌ترین مانع توسعه اشتغال از نظر پاسخگویان عدم سرمایه‌گذاری دولت در امور زیربنای، عدم اجرای کامل اصل و عدم تناسب رشته تحصیلی دانشگاه و بازار کار می‌باشد. بیکاری به صورت حاد از قرن هجدهم در جوامع صنعتی به عنوان یک مسأله و مشکل اجتماعی مطرح گردید که ناشی از انقلاب صنعتی و تغییر الگوهای تولید، مهاجرت گسترده روستائیان به شهرها و توجه سرمایه‌داران به کسب سود و ایجاد نیاز جدید به منظور کسب سود بیشتر به جای توجه به رفع نیازهای واقعی جوامع بود، امروزه جوامع در حال توسعه بیشتر از جوامع صنعتی در معرض آسیب‌ها و چالش‌های ناشی از بیکاری نیروی کار قرار دارند. امروزه نقش و اهمیت نیروی انسانی در فرایند تولید جوامع بشری به عنوان مهم‌ترین عامل تولید جلوه‌گر و مشخص شده که در نیم قرن گذشته بخش قابل توجه‌ای از پیشرفت کشورهای توسعه یافته مرهون تحول در نیروی انسانی کارآموده و متخصص آنها بوده است برای تربیت و رشد انسان‌های با کفایت و توانا و به تبع آن سرعت بخشیدن به فرایند تبدیل عامل کار به سرمایه‌های انسانی در جوامع بشری لازم است مسائل نیروی انسانی به خوبی شناسایی شود، اما شناسایی مسائل به تنهایی کافی نیست، تربیت و پرورش منابع انسانی نیز لازم است و از آن گذشته استفاده بهینه از منابع مذکور به برنامه دقیق و منسجم نیازمند است (ملک پور و همکاران، ۱۳۹۲).

امروزه آموزش کارآفرینی به یکی از مهم‌ترین و گسترده‌ترین فعالیت‌های دانشگاه‌های خارجی تبدیل شده است. آنچه در این دوره‌ها بیشتر مورد توجه قرار گرفته است اهداف آموزشی، مناسب بودن محتوای دوره‌های آموزشی، کارآفرینانه بودن شیوه‌های تدریس، ایجاد گسترش مفهوم و فرهنگ کارآفرینی در محیط دانشگاه، ایجاد تحرک برای توسعه اقتصادی، ترغیب دانشگاه‌ها به برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزش کارآفرینی، گسترش پژوهش‌ها در خصوص کارآفرینی و کارآفرینان، حمایت‌های اطلاعاتی، مشاوره‌ای و مالی لازم به منظور راه‌اندازی فعالیت‌های کارآفرینانه از سوی دانشجویان و دانش‌آموختگان، ترکیب اعضای برگزارکننده دوره‌ها و فعالیت‌های آموزشی کارآفرینی، اثربخشی دوره‌های کارآفرینی، تطبیق و هماهنگی دوره‌های آموزشی و تسهیل شرایط کارآفرینی و ارائه راهکارهای آن موارد یاد شده با یکدیگر به منظور تربیت دانش‌آموختگانی کارآفرین است.

متأسفانه نظام آموزش عالی ایران نتوانست خود را با اقدامات ذکر شده انطباق دهد که البته در این راه موانع و مشکلاتی وجود دارد که با برطرف شدن آنها دانشگاه‌های ما کارآفرین خواهد شد (میرزامحمدی و همکاران). در شرایط امروز جامعه که به شدت از عوامل بیرونی و جهانی متأثر است برای کاهش عارضه بیکاری بایستی ضمن ریشه‌یابی مسئله فرصت‌های شغلی جدیدی را تعریف و به جامعه معرفی کرد (ضیایی بیدگلی).

اشتغال زنان یکی از حوزه‌های مهم مورد توجه در وضعیت اجتماعی آنان بوده است. اهتمام سطوح سیاست‌گذاری، اجرایی، قانون‌گذاری و نخبگانی به کم و کیف اشتغال زنان نشان‌دهنده این اهمیت است. سهیلا صادقی فسایی و عاطفه خادمی در پژوهشی که در سال ۱۳۹۴ با عنوان (فرا تحلیل چهاردهه پژوهش در موضوع اشتغال زنان) انجام دادند و به نمایان‌سازی زوایای پنهان و آشکار مسئله‌ی اشتغال و سیر حرکتی جمهوری اسلامی ایران در بدنه‌ی علمی و دانشگاهی پرداختند غلبه‌ی رویکرد کمی در روش انجام پژوهش‌ها، توجه به نقش سطحی اشتغال زنان در توسعه، سطحی دیدن روند اشتغال و... از اهم نتایجی هست که صادقی فسایی و همکارش در این پژوهش آورده‌اند. علی ربیعی و زهرا نظریان در پژوهشی که در سال ۱۳۹۲ با عنوان (بررسی موانع کارآفرینی زنان تحصیل کرده دانشگاهی ایران) انجام دادند از روش توصیفی و پیمایشی استفاده کردند. ربیعی و همکارش در ابتدا به وسیله‌ی مصاحبه‌های اکتشافی با ۲۰ تن از

کارشناسان مهم‌ترین موانع موجود مشخص و سپس پرسشنامه‌ای شامل ۳۶ پرسش لیکرتی طراحی کردند، برای تحلیل داده‌ها آنها از آزمون فریدمن استفاده کردند. نتایجی که ربیعی و همکارش به آن اشاره کردند این بود که موانع فرهنگی و فردی مهم‌ترین موانع پیش روی کارآفرینی زنان است و در این میان عواملی چون وجود تبعیض‌های جنسیتی در محیط کار، ترس از شکست و تحریک‌پذیری بیشتر زنان نسبت به مردان، تلاقی امور شرکت با مسائل خانوادگی و ناهم‌خوانی انتظاراتی نقشه‌ای، وجود قوانین دست‌وپاگیر اداری و بوروکراسی موجود و تأمین سرمایه اولیه و نقدینگی لازم از بالاترین اولویت و اهمیت برخوردار هستند. با توجه به رشد روز افزون زنان با تحصیلات عالی دانشگاهی باید به رفع چالش‌های کارآفرینی این قشر توجه ویژه‌ای گردد.

پژوهش حاضر از نوع مطالعه مروری است که با عنوان "موانع دانشگاه و بازار کار" انجام شد و برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از روش کتابخانه‌ای با تحلیل پژوهش‌های به عمل آمده که شامل ۷ مقاله‌ی علمی و پژوهشی پایگاه‌های اطلاعاتی کتابخانه‌ی ملی، ایرانداک و نورمگز با جستجوی کلیدواژه ((زن و اشتغال)) و ((موانع دانشگاه))، در بازه‌ی زمانی ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۷ مشکلات منابع آموزشی و موانع کارآفرینی و مشکلات اشتغال زنان را مورد بررسی قرار دادیم.

نتیجه‌گیری:

آنچه از بررسی این مطالعات بدست آمد وضعیت موانع اشتغال و بازار کار در حال حاضر عدم سرمایه‌گذاری دولت در امور و ناهماهنگی موجود در رشته تحصیلی و مهارت و انتخاب شغل و همین‌طور فرهنگی نشدن بسیاری از مشاغل برای زنان بوده که سبب به وجود آمدن مانعی در اشتغال فارغ‌التحصیلان شده است که راهکارهایی کاربردی پیشنهاد شده و انتظار می‌رود با فرهنگ‌سازی و کمک به انتخاب رشته براساس آنچه استعداد دانشجویان است بتوان به آنها کمک کرد و به علاوه با کارآفرینی بتوان موانع و مشکلات را کاهش داد.

منابع:

- صادقی، فسایی، خادمی. فراتحلیل چهار دهه پژوهش در موضوع اشتغال زنان. ۱۳۹۴
- ابراهیمی ایلناز. موانع و مشکلات ایجاد اشتغال. ۱۳۹۷
- ربیعی، نظریان. بررسی موانع کارآفرینی زنان تحصیل کرده دانشگاهی ایران. ۱۳۹۲
- میرزا محمدی، پورطهماسبی، تاجور. موانع و راهکارهای کارآفرینی در نظام آموزش عالی ایران. آذر ۱۳۸۶
- ملک پور، محمدی. بررسی زمینه‌ها و موانع اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی. ۱۳۹۲
- انصاری، محمدتقی، فکور. موانع محیطی گرایش دانشجویان و دانش‌آموختگان به کارآفرینی. بهمن ۱۳۹۳
- ضیائی بیگدلی، محمدتقی. موانع اشتغال و پایدار و راهکارها